

Om isbjörnar under vildmarksåret på norra Spetsbergen 1996-97

Läge: Vassfarbukta 2 mil söder 80°N latitud på östra sidan av den 10 mil långa Wijdefjordens mynning

Boplats: Vinterpalatset –en tältkåta som byggdes in i ett åttakantigt drivstockshus. Under vinter täcktes byggnaden med snöblock. På var sin sida av ingången fanns två små fönster. På den kraftiga dörren som öppnades inåt fanns en öppningsbar lucka. För att hindra isbjörnar att bryta sig in då vi sov fanns en tvärslå på insidan och då huset lämnades skyddade ett trågaller med zick-zackad taggtråd utsidan av dörren

Hundra meter från Vinterpalatset restes en plattform på fyra meters höjd med visthusbod och torkställning för proviantförvaring.

Deltagare: Leena Björklund, Svante Lysén och grönländshundarna Svarten och Bjosse.

Motiv: Att bygga upp en tillvaro i högarktis för att fotografera och studera djur och natur under alla årstider, men också att leva ett naturnära och fritt ”inuit”-liv.samt fiska och jaga för uppehälle.

Under året hade vi 130 isbjörnsbesök, även om antalet olika individer nog begränsade sig till ca 30 stycken. Ingen av dessa visade en enda gång några aggressiva beteenden riktat mot oss. Däremot var de väldigt intresserade av att komma åt vår och hundarnas proviant.

Allt eftersom blev vi oroliga att det skulle hända hundarna något. Under nätterna var de bundna i var sitt fyra meter långt rep som var förankrad i marken. På så sätt hade de åtta meters diameter att röra sig på. Framförallt grönländshunden Svarten hade ovanligt bra väderkorn och markerade med ett speciellt dovt skall då någon björn närmade sig på flera hundra meters avstånd. Var vi inne vid tillfället gav vi oss ut för att eventuellt agera.

Äldre björnar –framförallt stora hanbjörnar var betydligt skyggare än yngre individer som var mera nyfikna. Oftast vände de förstnämnda på ca 200 meter då vi visade oss, förmodligen för att de tidigare blivit bortskrämda av människor, vilket förmodligen inte de yngre blivit. Dessa närmade sig istället nyfiket för att uttröna vilka vi var –dock sällan närmare än 20 meter.

Oftast tyckte vi att det var fascinerande med alla dessa björnbesök. Ingen björn var den andre lik och ofta hittade de på en massa hyss. De var fantasifulla, lekfulla, slog kullebyttor, kråmade sig och lekte med skinnbitar som de slängde iväg för att fånga. Vid ett tillfälle hade vi runt Vinterpalatset en sällskapssjuk björn som trivdes så bra att den stannade i nio dagar.

Var det någon individ som mera påtagligt hotade att knycka vår proviant eller förstöra något material försökte vi skrämja iväg dem. För de skyggaste räckte det med ett skrämshot med geväret. Nackdelen med denna metod är att det smäller mest i skyttens öra medan kulan som slår ner vid sidan av bamsen endast ljuder ett beskedligt ”piong”. Dessutom lever isbjörnarna i en miljö där de är vana vid explosioner bland drivis, kalvande isberg och glaciärer.

För de mera orädda och envisa björnarna krävdes knallskott. Vi använde oss av en signalpenna –en 30 grams pennliknande mannick som man behändigt bär med sig i fickan eller i ett snöre runt halsen. På pennan skruvar man antingen ett knallskott eller ett ljusskott som avfyras med rak arm. Knallskotten exploderar med en ljudlig knall på 30 meters avstånd som endast med ett undantag skrämde alla björnar till reträtt. En

del sprang upp till en kilometer innan de lugnade ner sig. Andra stannade efter några tiotal meter och tittade sig förvånat omkring. Vände de åter avfytrade vi ett nytt skott och då gav de sig oftast iväg. I mörker gick det med stor framgång även att använda ljusskott som ger ett bländande sken. Många björnar gav vika då vi lyste dem i ögonen med en stark lampa. Det absolut effektivaste sättet att skrämma en isbjörn var att slå två kastrullock mot varandra eftersom det var ett helt nytt och okänt ljud för dem. En gång då vi var inne i Vinterpalatset kom en isbjörn in genom den öppna dörren. Jag hann aldrig tänka mig för innan jag sprang mot den, vrålade allt vad jag kunde. Resultatet lät inte vänta på sig. Björnen tvärvände och for ut fortare än kvickt så att vi snabbt kunde bomma igen dörren.

Vid ett flertal tillfällen gav sig björnarna upp till hundarna för att försöka knycka överbliven mat de grävt ner i snön. Fast hundarna var bundna klarade de sig fint i sina ambitioner att försvara sin mat. En gång lyckades Svarten hålla stånd mot två björnar samtidigt. Om vi vid något björnbesök av någon anledning släppte hundarna lösa attackerar de den vite gästen genom att bita den i baken. Resultatet brukar bli att björnen snabbt vänder sig för att klippa till sin plågoande med ramen. Eftersom hundarna är tio gånger snabbare än björnen blir det ett luftslag. I det laget har den attackerande hunden sprungit runt ett halvt varv för att bita i baken en gång till. Till slut blev björnen så förvirrad och frustrerad att den lämnade platsen i full språng.

Många gånger då vi återvände hem efter någon tur i omgivningarna överraskade vi björnar som snokade runt knutarna, förmodligen för att komma på det smartaste sättet att bryta sig in i Vinterpalatset. Ofta fick de syn på oss i samma ögonblick som vi såg dem, varpå de besviket drog sig tillbaka. Rätt snart upptäckte vi att de uppe på ett intilliggande fjäll grävt utsiktsposter där de låg och spanade på oss. Då de såg att vi gav oss iväg nästa gång och kusten var klar, kanade de nerför den branta sluttningen i ett rykande snömoln för att närma sig boplatsen. En gång upptäckte vi de fyra decimeter långa fotspåren av en jättebjörn uppe på Vinterpalatsets tak.

Under första sommaren syntes inte en enda björn. Den första passerade 23 augusti. Därefter blev besöken allt tätare, innan de upphörde helt 1,5 månad under midvintern. Fjordisen hade då ännu inte frusit och därmed fanns det inte så mycket säl att jaga. Kanske drog sig björnarna till ostkusten där det fanns mera is. Dräktiga honor och honor med ungar går ju i ide under vintern. Vi antog att även en hel del av övriga björnar sparar energi genom att gräva sig en håla och ta det lugnt under den mörkaste tiden av året.

Solen på vår breddgrad var borta 4 månader under vintern – en och en halv månad var tämligen mörk hela dygnet, för övrigt under mörkertiden var det varierande skymningsljus mitt på dagen.

Ibland hördes ljud i snön då vi gjorde nattvandringar. Var det gröna flouoserande ögon i pannlampans sken var det antingen ren, fjällräv eller hund. Var de gula var det isbjörn. Alla björnar vi mötte på detta sätt vek undan även då de blev överraskade.

Enda gången som en björn distinkt och målmedvetet gick mot oss var en gång under hösten då vi var på väg hem med var sin ryggsäck fylld med kött från en avliden ren som skulle bäras upp på köttstativet. En knapp kilometer hemifrån fick vi syn på björnen som med raska steg närmade sig. Vi insåg att vi aldrig skulle hinna. Lyckligtvis hade jag det hoprullade skinnet under armen, så jag droppade det som något slags offer till björnen, vilket lyckades. Han stannade upp för att nosa på det och började sedan provtugga alltmedan vi skyndade vidare. Björnen var fortfarande kvar vid skinnet då vi klättrade upp på köttstativet för att rädda vår betydligt dyrbarare last.

Isbjörnupplevelserna under året på norra Spetsbergen gav oss en helt annan bild av den vite vandraren än de ofta kraftigt överdramatiserade berättelser om världens farligaste rovdjur som har människan på menyn. Kommer ihåg hur jag själv en gång med pirr i magen tog intryck av sådana berättelser. När man väl kommer ut i isbjörnsland brukar man känna sig betydligt tryggare eftersom man ser med egna ögon vad som händer runt omkring och då brukar rädslan försvinna. Men respekt skall man alltid ha. Ingen björn är den andre lik, och det finns förmodligen busar även bland dem, liksom bland älgar.